

3. Stikprøven

Forbrugerprisindekset skal vise prisudviklingen for de varer og tjenester, der indgår i husholdningernes forbrug på dansk område. Stikprøven skal derfor være repræsentativ i forhold til sammensætningen af husholdningernes forbrug af varer og tjenester.

Ved udtagning af stikprøven tages der højde for repræsentativiteten med hensyn til geografisk dækning, dækning af forretninger og dækning af varer og tjenester. Derudover tages der hensyn til respondentbyrde og omkostninger.

3.1 Udvalgelse af geografiske områder

Prisindekset skal måle den gennemsnitlige prisudvikling for hele landet. Ved udvælgelse af respondenter tilstræbes derfor en bred geografisk dækning, idet der tages hensyn til omsætningen af forbrugsvarer i de forskellige geografiske områder.

Der tages dog også andre hensyn. Fx indsamles priser for friske fødevarer, enkelte andre dagligvarer og beklædning ved hjælp af prisindsamlere der besøger de udvalgte forretninger. For disse varetyper tages der hensyn til prisindsamlerkorpsets geografiske fordeling. For andre varer indsamles priserne centralt, dvs. fra én respondent. Det gælder typisk varer, hvor der er samme pris over hele landet, fx tobak, porto, aviser og medicin.

Forskelle i prisniveau har ingen betydning

For nogle varer eller tjenester kan der være betydelige geografiske forskelle i prisniveauet. Forskelle i prisniveau spiller imidlertid ikke nogen rolle for forbrugerprisindekset, der beregnes på grundlag af de gennemsnitlige prisændringer. Det er således kun i det omfang prisudviklingen er forskellig i forskellige geografiske områder, at den geografiske fordeling påvirker prisindekset.

3.2 Udvalgelse af forretninger

Ved udvælgelse af forretningerne i stikprøven dækkes så vidt muligt forskellige typer af forretninger, fx specialforretninger, supermarkeder, og discountbutikker.

Cut-off sampling

Udvælgelse af forretninger sker med udgangspunkt i respondentens omsætning. Respondenter med relativ stor omsætning søges således dækket, mens respondenter med meget begrænset omsætning som hovedregel ikke medtages i stikprøven. Denne type stikprøve benævnes cut-off sampling. Udover at tage hensyn til omsætningen søges det også sikret at eventuelt prisførende forretninger dækkes.¹

Respondentbyrde og omkostninger

Ved udtagning af stikprøven af forretninger tages hensyn til svarbyrden, og respondenter med meget beskedne omsætning medtages derfor som hovedregel ikke i stikprøven. Ved udvælgelse af dagligvare- og tøjforretninger tages der desuden hensyn til prisindsamlerkorpsets geografiske placering, således at transporttid og omkostninger mindskes.

Der indhentes priser fra ca. 1.800 forretninger og virksomheder landet over.

3.3 Udvalgelse af varer og tjenester

Repræsentantvarer

De fleste basisindeks dækker over et stort antal individuelle varer eller tjenester. Det er hverken muligt eller statistisk hensigtsmæssigt at indsamle priser på alle varer og tjenester. For hvert basisindeks følges prisudviklingen derfor på en eller flere *repræsentantvarer*, der er udvalgt til at dække det pågældende basisaggregat. Ved udvæl-

¹ Forskellige stikprøvemethoder og deres styrker og svagheder er diskuteret i ILO (2004) kap. 5 og i Haan (1999).

gelse af varer og tjenester skal der derfor tages hensyn til at prisudviklingen for de udvalgte varer skal repræsentere prisudviklingen for *samlige* varer i basisaggregatet.

<i>Individuelle varer og tjenester</i>	For hver repræsentantvare udvælges konkrete produkter der prifølges i de forretninger der indgår i stikprøven. For varer, hvor priserne indberettes på skema foretages udvælgelsen typisk af forretningen, eventuelt efter kontakt med Danmarks Statistik. Respondenter og prisindsamlere er informeret om at udvælge de mest repræsentative varer indenfor de enkelte varespecifikationer.
<i>Varer udvælges efter omsætning</i>	I praksis betyder det at respondenter og prisindsamlere instrueres om at udvælge de varer eller tjenester, der har størst omsætning indenfor de enkelte repræsentantvarer.
<i>Hensyn til varens levetid</i>	Derudover tages der hensyn til, at der skal være en forventning om, at varen også kan findes på markedet i en periode af en hvis længde. En stor andel af varer med meget kort levetid giver mange udskiftninger i stikprøven og øger usikkerheden i prisindekset.

3.4 Opdatering af stikprøven

Formålet med den løbende opdatering af stikprøven er at sikre, at den forbliver repræsentativ i forhold til husholdningernes faktiske forbrug af varer og tjenester. Stikprøven gennemgås derfor løbende for at vurdere om der er fremkommet nye varer eller forretninger, som skal med i stikprøven. Samtidig sker det at varer eller tjenester, der allerede er medtaget i stikprøven, mere eller mindre udgår af handlen og derfor bør fjernes fra stikprøven og erstattes af andre.

Stikprøven af forretninger og varer og tjenester gennemgås løbende således at hele stikprøven hvert år bliver gennemgået og opdateret.

Respondenter bliver ved skriftlig henvendelse bedt om at udskifte varer der er ved at udgå af handelen og erstatte dem med nye varer. Man kan imidlertid ikke gå ud fra at det altid sker i det nødvendige omfang. Der rettes derfor henvendelse til forretninger hvis det konstateres, at vareudvalget bør opdateres.

Ved valg af erstatningsvarer følges det generelle princip, at man indenfor de givne specifikationer vælger de varer eller tjenester, der har størst omsætning. Samtidig tages der hensyn til, at der skal være en forventning om, at varen kan findes på markedet i en periode af en hvis længde.

Opdateringen af varer og tjenester i stikprøven vedrører i princippet to forskellige situationer.

<i>Nye varianter af eksisterende varer</i>	For det første skal varianter (dvs. nye modeller eller mærker) af eksisterende varer så vidt muligt erstattes med nye varianter, når de gamle udgår af handelen og nye kommer ind på markedet.
<i>Helt nye varer</i>	For det andet kan der være tale om helt nye varer, der ikke tidligere har været indsamlet priser på. Varen er enten helt ny (fx DVD-afspillere eller Øresundsbroen) eller varen har tidligere haft så ringe omsætning, at den ikke har været med i stikprøven.
<i>Udskiftning af forretninger</i>	Hvis en forretning lukker eller flytter, erstattes den så vidt muligt af en ny forretning i samme område og med et tilsvarende vareudvalg.

For beklædning og friske fødevarer udskiftes med enkelte undtagelser samtlige forretninger hvert tredje år. Samtidig udskiftes de fleste geografiske områder, hvorfra der indsamles priser. Ved den treårige udskiftning i 2004 blev områderne i tabel 1 således fastlagt til prisindsamling.

Tabel 1 Kommuner med prisindsamlere i 2004 til 2006

København*	Lyngby	Bornholm	Holstebro
Frederiksberg	Rødovre	Middelfart	Grenå
Ballerup	Helsingør	Odense*	Silkeborg
Gentofte	Hørsholm	Aabenraa	Århus*
Gladsaxe	Slagelse	Esbjerg*	Thisted
Glostrup	Nykøbing F.	Fredericia	Hjørring
Hvidovre	Næstved	Kolding	Aalborg*

* De største kommuner udskiftes ikke i forbindelse med den treårige omlægning af stikprøven

I forbindelse med udskiftningen af stikprøven indsamles priser fra både den gamle og nye stikprøve i en overlappende måned. Til og med måneden, hvor udskiftningen finder sted, fx maj 2004, beregnes indekset på grundlag af den gamle stikprøve. Fra maj til juni beregnes det månedlige prisindeks på grundlag af den nye stikprøve, og det månedlige indeks kædes herefter på indeksets værdi i maj. Ved at kæde indekset sikres, at en forskel i prisniveauet mellem den gamle og nye stikprøve ikke påvirker udviklingen i indekset.

3.5 EU-forordning om stikprøven

I Kommissionens forordning (EF) Nr. 1749/96 af 9. september 1996 er der fastsat krav til stikprøven for HICP. Forbrugerprisindekset og HICP opgøres på grundlag af den samme stikprøve af varer og tjenester, og forordningen følger derfor også ved opgørelsen af forbrugerprisindekset. Forordningen indeholder følgende minimumsregler for stikprøven:

- For hvert delindeks skal der være et tilstrækkeligt antal basisaggregater i forhold til at repræsentere samtlige varegrupper i det enkelte delindeks.
- For hvert basisaggregat skal der være tilstrækkeligt med priser i forhold til at repræsentere prisudviklingen for de varer, der ligger i det enkelte basisaggregat.
- Landene skal systematisk søge at identificere nye varer og tjenester, der har fået økonomisk betydning, og inkludere dem i stikprøven senest et år efter at de er identificeret.

Med et tilstrækkeligt antal basisaggregater eller priser menes et så stort antal, at de harmoniserede forbrugerprisindeks kan betragtes som pålidelige og sammenlignelige. Landene skal derudover følge med i, hvilke nye varer og tjenester der dukker op på markedet og tage dem med i stikprøven, hvis de får økonomisk betydning. Varer og tjenester med økonomisk betydning er defineret ved at forbruget heraf udgør mindst 1/1000 af det samlede forbrug i HICP.

3.6 Forskellige metoder til prisindsamling

Der indsamles priser på fire forskellige måder:

- Skemaindberetning
- Prisindsamlere, der indsamler priser ved besøg i forretninger
- Indberetning via prislister, kataloger mv.
- Central prisindsamling

Skemaindberetning

Ved skemaindberetning udsender Danmarks Statistik et fortrykt skema til forretningerne i stikprøven. Forretningerne udfylder og indsender skemaet med priser for udvalgte varer og tjenester. Denne metode bruges for omkring halvdelen af stikprøven.

- Prisindsamlere* For beklædning, friske fødevarer og enkelte andre dagligvarer indsamles priser ved at en prisindsamler besøger forretningerne og indsamler priser på udvalgte varer. Friske fødevarer og beklædning er præget af hyppige vareudskiftninger, kvalitetsændringer og sæsonvarer med store prisudsving. Derfor anvendes der prisindsamlere på disse områder.
- Indberetning via prislister, kataloger mv.* For en del forretninger indhentes priser fra prislister eller brochurer mv. Indekset dækker også varesalg via postordre, og der indhentes derfor også priser fra postordrekataloger. Der indsamles desuden priser fra Internettet og for et mindre antal forretninger indhentes priserne telefonisk.
- Central prisindsamling* Ved central prisindsamling forstås, at priserne ikke indhentes fra den enkelte forretning eller virksomhed, men fra en central indberetter. Fx indsender en række større dagligvarekæder prislister, der gælder for alle butikker i de enkelte kæder. Der kan også være tale om prisoplysninger fra andre private eller offentlige virksomheder, der indsamler priser, eller hvor der er samme pris i hele landet.